STICHTING MENNO VAN COEHOORN
OPGERICHT 18 APRIL 1932 BESCHERMHEER PROF. MR. PIETER VAN VOLLENHOVEN

Secretariaat: Mariaplaats 51, 3511 LM Utrecht, tel. 030 - 231 22 30
E-mail: info@coehoorn.nl, website: www.coehoorn.nl

Van harte welkom bij onze

CORRESPONDENTENDAG / VOORJAARSEXCURSIE

op zaterdag 29 maart 2014 resp. 5 april 2014

naar de Linie van Bergen op Zoom naar Steenbergen

Onderstaande tekst is ontleend aan de website van de Vrienden van de West Brabantse Waterlinie (www.westbrabantsewaterlinie.nl)

Geschiedenis en het wat, waar en waarom van de waterlinie

De geschiedenis van de waterlinie is in te delen in diverse perioden, die hierna beschreven worden, te beginnen met de periode 1568 tot 1621 net voor de aanleg van de linie.

Met de beschrijving van de aanleiding en het ontstaan van de **waterlinie tussen Bergen op Zoom en Steenbergen** wordt een groot deel van de geschiedenis verteld van dit stuk van Nederland, **het westen** en noorden **van de Provincie Noord Brabant**.
Het is een periode van oorlogsdreiging en landjepik. Mede daardoor maakt dit de het kennismaken met het cultuurhistorisch waardevolle gebied zo interessant.

De uit 1628 daterende waterlinie tussen Bergen op Zoom en Steenbergen is één van de oudste waterlinies van ons land. Een waterlinie heeft tot doel vijanden door middel van **inundatie, dwz. het onderwater zetten van land**, tegen te houden. Het waterpeil in een waterlinie werd door middel van sluisjes, dammen en dijken beheerst op een niveau van ca. 40 à 60 cm. Te diep om er met een leger en geschut doorheen te trekken en te ondiep om er overheen te varen.

Anders dan de Nieuwe Hollandse Waterlinie (19e eeuw) is er - in de **ongeveer 200 jaar** dat de **waterlinie in gebruik** was - **ook daadwerkelijk gevochten** door legers van diverse herkomst.

Vanaf de 18e eeuw maakte de West Brabantse Waterlinie **deel** uit van een **geheel van linies langs de oost- en de zuidzijde van de Republiek** der Verenigde Nederlanden. **De verdedigingswerken langs de noordkant van Brabant en Zeeland** van Grave tot Sluis Zeeuws Vlaanderen kregen de overkoepelende naam **"Zuider Frontier"**. Deze verdedigingswerken worden **thans veelal "De Zuiderwater-linie" genoemd.**

kaart van verdedigingslnies aan grens van de Republiek van noordoosten naar zuidwesten op basis van het "memorandum" van de vestingbouwkundige Menno van Coehoorn uit 1698.

Het **gebied van de linie** stond **zesmaal**, **in totaal gedurende ca. 50 jaar, onder water** en wel in verband met:

- 1628-1649 aanvallen door de Spaanse legers ivm de Opstand van de noordelijke Nederlanden
- 1671-1678 dreigende inval van de Fransen
- 1702-1713 oorlog van Engeland en de Republiek der Nederlanden tegen Frankrijk en Spanje (Spaanse Successie Oorlog)
- 1743-1748 Oostenrijkse Successie Oorlog, waarin de Fransen wederom uitbreiding naar het noorden zochten
- 1793-1795 Europese ambities van de Franse revolutionairen
- 1830-1832 onafhankelijkheidsaspiraties van de Belgen

West Brabantse Waterlinie in vogelvlucht

1628 was een belangrijk jaar in de historie van de vestingsteden Bergen op Zoom en Steenbergen. In dat jaar werd de waterlinie in dit gebied voltooid en hadden vijanden tot de val van Bergen op Zoom in 1747 het nakijken.
Twee eeuwen (1628-1832) beschermde **de Waterlinie van Bergen op Zoom naar Steenbergen** de vaarverbinding tussen Holland en Zeeland en het eiland Tholen, en ondersteunde de waterlinie de vestingsteden Steenbergen en Bergen op Zoom tegen aanvallen vanuit het oosten. In deze periode van 200 jaar werd de waterlinie zes maal onder water gezet. In totaal ca. 50 jaar.

Kaart van Bergen op Zoom en omgeving uit 1628 uit het archief van Universiteit Leiden, collectie Bodel Nijenhuis met de nieuwe waterlinie van Bergen op Zoom naar Steenbergen en langs de Eendracht (onderin de kaart) de Linie van de Eendracht

De linie bestond aanvankelijk uit een aaneenschakeling van onder water gezet land en moerassen met forten op de hogere delen in het landschap. De forten staken boven het water uit. Na 1727 werd het zuidelijk deel een aaneengesloten linie van forten, onderling verbonden door een wal met diverse redans (driehoekige vestingwal) en – later - bastions (vijfhoekige vestingwal).

De belangrijkste vestingbouwkundige werken van de West Brabantse Waterlinie waren:

- **Fort Henricus** ten noorden van Steenbergen ***(Wordt niet bezocht!)***
  Dit fort beschermde de zoutwatertoevoer die nodig was voor de inundatie (onderwaterzetting)
- **De inundatiegebieden** ***(Worden niet bezocht!)***
  Bij dreigende oorlogen besloot de Staten Generaal in Den Haag deze onder water te zetten. In het noordelijk deel ging het om het Halstersch- en Oudlandsch Laag tussen Steenbergen en Fort de Roovere dat met zeewater vanuit het Volkerak werd geïnundeerd.
  De inundatiegebieden ten zuiden van Fort de Roovere werden gevoed met zoetwater uit het gebied ten zuidoosten van Bergen op Zoom.
- **De forten de Roovere, Pinssen en Moermont** ***(Worden bezocht! Moermont bestaat niet meer)***
  Deze bevonden zich op de begaanbare doorgangen (accessen) ten noorden van de vesting Bergen op Zoom op de oostrand van de Brabantse Wal.

- **De Liniewal** (aangelegd in 1727) ***(Wordt bezocht!)***
  Vanaf Fort de Roovere naar de vesting van Bergen op Zoom. De oorspronkelijke lengte was ongeveer 5,5 km.

Vestingstad Bergen op Zoom

Ontstaan van de stad.

Bergen op Zoom (eerst Bergen genoemd en later Bergen op ten Zoom) wordt **in 1212 voor het eerst in archieven** vermeld als "vrije plaats". Het ligt dan op de grens tussen het oude dekzand-landschap van Noord-Brabant en de zeekleigronden. De "vrije plaats" ontstond vermoedelijk op een hoogte langs de Grebbe, een gegraven water, dat even ten westen daarvan uitliep in een kreek. Deze vormde een natuurlijke haven en mondde verder westwaarts uit in de Schelde.
De gebieden aan weerszijden van die kreek werden in de 13e eeuw ingedijkt. Bergen op Zoom lag te midden van moerasgronden en heuvels. Enkele van deze hoogten bevonden zich in de directe nabijheid, voornamelijk ten noorden en ten zuidoosten van de stad.

De plaats kwam tot ontwikkeling tussen 1200 en 1365 toen alle tot dan toe verworven rechten werden samengevat in het Groot Privilege. In 1287 werd de stad hoofdplaats van de "Heerlijkheid Bergen op Zoom". In de middeleeuwen was Bergen op Zoom een min of meer op zichzelf staand bestuurs- en handelscentrum. De stadsverdediging was toen gericht op de bescherming van het centrum. Gedurende de middeleeuwen raakte Bergen op Zoom niet betrokken in krijgshandelingen van enige betekenis. In 1533 verhief Karel V de heerlijkheid tot markiezaat.
Tijdens de 80-jarige oorlog (godsdienst- en onafhankelijkheidsoorlog tegen Spanje 1568-1648) kwam de stad in 1577 onder gezag van de Staten Generaal in Den Haag. **Sinds 1577** vormde de stad een belangrijk **steunpunt voor de Staatse troepen in het westelijk deel van het hertogdom Brabant.** De vesting beheerste namelijk het gebied waardoor de verbindingen van het zuiden (vooral Antwerpen) naar Holland en Zeeland liepen, zowel over land als over water. Met het oog op de beveiliging van de vitale verbindingen met Zeeland en Holland via de Schelde en de Eendracht besteedde men veel aandacht aan de verdediging van de havenmond en de nabij gelegen kustgebieden. Er werden aan en bij die haven verdedigingswerken aangelegd.

tekening vestingstad Bergen op Zoom door kapitein F.S. de Nije in 1754

Driemaal belegerd.

Het **eerste beleg** onder bevel van de Hertog van Parma dat de stad onderging duurde van 23 september tot 13 november 1588. Ter bescherming van de vesting werden in de dagen daarvoor de polders aan de noordwest kant richting Tholen, aan de zuidwest kant en de Hoge en Lagen Meeren in het noordoosten onder water gezet.

Een **tweede beleg**– onder bevel van Spinola - vond plaats vanaf 18 juli 1622, waarbij de omgeving van de stad op dezelfde wijze werd geïnundeerd als in 1588. In vergelijking met 1588 maakten beide partijen in 1622 wel veel meer gebruik van artillerie. De nadering van een ontzettingsleger onder leiding van Prins Maurits bracht Spinola er toe op 30 september zijn biezen te pakken en het beleg op te geven.

In het jaar 1628 werd de **Waterlinie van Bergen op Zoom naar Steenbergen** aangelegd. Deze linie bestond voornamelijk uit terreinen die onder water gezet konden worden (inundaties), de forten de Roovere, Pinssen en Moermont, die de wat hogere delen in de linie beschermeden en Fort Henricus ten noorden van Steenbergen. Dit fort beschermde de zoutwatertoevoer voor de inundatie van het Halstersch en Oudlandsch Laag tussen Bergen op Zoom en Steenbergen. De waterlinie had een meerledige functie; ze beschermde ook de vaarroute tussen Holland en Zeeland door de Eendracht en het eiland Tholen vanuit het oosten.

De vesting Bergen op Zoom en de waterlinie maakten vanaf omstreeks 1700 deel uit van het Zuider Frontier, nu ook wel Zuiderwaterlinie genaamd. Gedurende het verdere verloop van de 17e eeuw raakte Bergen op Zoom niet rechtstreeks bij krijgshandelingen betrokken. Met uitzondering van het onder water zetten van de West Brabantse Waterlinie ging het rampjaar 1672 aan de stad en de regio voorbij.

Van 12 juli tot 16 september 1747 onderging de stad tijdens de Oostenrijkse Successie-oorlog het **derde beleg**. Zowel de polders langs de Eendracht en de Schelde als het gebied van de West Brabantse Waterlinie waren geïnundeerd. De Franse troepen stonden onder bevel van

generaal Woldemar graaf van Löwenthal. Over en weer werd er flink geschoten en de aanvallers maakten uitgebreid gebruik van loopgraven.
De verdedigers van de stad stonden onder bevel van de bejaarde generaal Izaak baron Von Cronström. Na hevige beschietingen en de daardoor ontstane bressen maakten de Fransen zich in de ochtend van 16 september 1747 meester van het bastion Coehoorn en het Ravelijn Dedem. De militaire bezetting was niet op haar hoede en werd uitgeschakeld. Nog dezelfde dag werd de stad door Von Cronström overgegeven. Na de Vrede van Aken in oktober 1748 ontruimden de vijandelijke troepen de vestingstad weer.
Von Cronstöm en andere militaire leiders hebben zich over de val van Bergen op Zoom, "De Maagd, de onneembare vesting", in een krijgsraad moeten verantwoorden. Dit gebeurde vanaf januari 1749 en duurde negen zittingen, waarin 108 vraagpunten moesten worden beantwoord. In het Rijksarchief is hierover een lijvig dossier te vinden.

Vanaf de Franse periode tot heden (2011)

In **de Franse periode** van 1795 tot mei 1814 lag er een Frans garnizoen in Bergen op Zoom. Op 8 en 9 maart 1814 deden de Engelsen een poging de stad in handen te krijgen.
Op 3 november 1830, het begin van de Belgische opstand, werd Bergen op Zoom in staat van verdediging gebracht. Deze situatie bleef gehandhaafd tot in 1839. De inundatiegebieden van de West Brabantse Waterlinie werden van 1830 tot 1832 voor het laatste maal onder water gezet.

De **vesting Bergen op Zoom** is bij Koninklijk Besluit **in 1867** opgeheven. De ontmanteling werd in twee stappen uitgevoerd; het zuidelijk- en oostelijk deel in de jaren 1868-1872, het noordelijk- en westelijk deel van 1883 tot 1890.

Van de middeleeuwse vesting bleef alleen de Lievevrouwepoort behouden. Van de door Menno van Coehoorn ontworpen vesting zijn alleen het Ravelijn Op den Zoom en een deel van de Smitsvest (Bastion Gadeliere) nog intact. Op diverse plekken zijn verder restanten van onderdelen van de vesting nog aanwezig zoals de Waterschans aan de Binnenschelde.

De Waterschans aan de havenmonding van Bergen op Zoom.

De Waterschans aan de oude havenmondig van Bergen op Zoom aan de Oosterschelde is aangelegd in 1584. Dit vond plaats op initiatief van Prins Willem van Oranje (die vanaf september 1582 ook Markies van Bergen op Zoom was) ter verdediging van de haventoegang, die de “sleutel tot de stad” was.

In 1568 begon van de 80-jarige Oorlog en vanaf augustus 1577 schaarde Bergen op Zoom zich achter de Prins van Oranje, kort na Antwerpen en Tholen. In 1581 vond de eerste mislukte Spaanse aanslag op Bergen op Zoom plaats en het was zeker dat er nieuwe aanvallen zouden volgen. Een betere verdediging van Bergen op Zoom was in het belang van Holland en Zeeland en daarmee van de gehele Republiek van de Verenigde Nederlanden “in wording”. Vóór augustus 1585 was dit ter behoud van de Staatse greep op Antwerpen (destijds de grootste wereldhaven) en daarna i.v.m. de gewenste beheersing van de Schelde om de haven van Antwerpen te kunnen blokkeren, die in 1585 weer in Spaanse handen was gevallen.
De groei van Amsterdam en Middelburg in de jaren daarna legde de basis van de Gouden 17^{e} Eeuw in de Republiek.

Tekening van de Waterschans (Zuidfort) aan de mond van het havenkanaal van Bergen op Zoom met daarnaast links het Noordfort; scharnierpunt tussen drie linies: de Linie van de Eendracht, de West Brabantse Waterlinie en de Staatse Linies naar het zuiden (onder andere Fort Lilo en de Staats/Spaanse linies in Zeeuws Vlaanderen).
In 1622 door een Duitse kaartmaker getekend, anoniem.

De schans werd ook wel aangeduid als het Zuidfort, ter onderscheiding van het fort dat gelijktijdig aan de andere zijde van de havenmond werd gebouwd, het Noordfort.
De bouw van de Waterschans was een onderdeel van een algehele versterking van de vestingstad vanaf 1579. Begin 1582 kreeg de toen bekende vestingbouwer Abraham Andriessen opdracht om een plan te maken voor de (her)bouw van "het fort opt hooft", dat ruimte zou moeten bieden voor 300 tot 400 soldaten. In de volksmond heet het fort de Waterschans nog steeds "De Kop van 't Hoofd". Andriessen is onder andere de architect van Fort Lillo en van de vesting Willemstad. In maart 1584 besloten gedeputeerden van Brabant, Holland en Zeeland in Delft met instemming van Willem van Oranje tot de bouw van de Waterschans.

Ingenieur Johan van Rijswijck ("generaal van fortificatiën" van de Republiek) was verantwoordelijk voor de vervolmaking van het fort in 1586. De schans werd gebouwd conform beproefde Italiaanse vestingbouwkundige principes. Het was een groot fort van 240 bij 270 meter, de omringende gracht inbegrepen. Oorspronkelijk met vier bolwerken. Het zuidelijke 5^{e} bolwerk is later aangelegd, vermoedelijk tussen 1588 en 1596. Een andere naam voor de Waterschans was aanvankelijk Fort Valckenburg, naar de eerste bevelvoerende kapitein, Hans van Valckenburg.
De Waterschans lag op het scharnierpunt van de Linie van de Eendracht (aangelegd 1583-1596) en de Waterlinie tussen Bergen op Zoom en Steenbergen (aangelegd in 1628) en de

Staatse fortenlinie tussen Antwerpen en Bergen op Zoom. Samen met de forten Lillo en Liefkenshoek behoorde de Waterschans tot de sterkste Staatse forten in de zuidwestelijke delta.

In 1587 was er weer extra aandacht voor de verdediging van Bergen op Zoom na de val van Sluis en de verovering van het kasteel van Wouw door Parma. In 1588 belegerden de Spaanse troepen opnieuw Bergen op Zoom.
En in 1592 kwam de contrescarp (de buitenwal) van het Zuidfort gereed. Er is toen ook een buitengracht aangelegd, verbonden met de in 1587 gegraven Nieuwe Haven.
Na de Spaanse herovering van Hulst in 1596 is de Waterschans veder versterkt.
En in 1623 regelde de vestingbouwkundige David van Orliens de aanpassing van de buitenwal. Eind 17e eeuw werd op advies van Menno van Coehoorn de contrescarp verzwaard, waardoor de buitengracht verdween. Ook werd de Nieuwe Haven verbonden met de binnengracht van de Waterschans.
In de 18e eeuw (o.a. 1741-1742 en 1779-1780) vonden diverse kleine aanpassingen plaats, maar het grondpatroon bleef intact. De inrichting van de terre onderging wel regelmatig veranderingen; tussen 1780 en 1800 verdween een groot deel van de gebouwen.

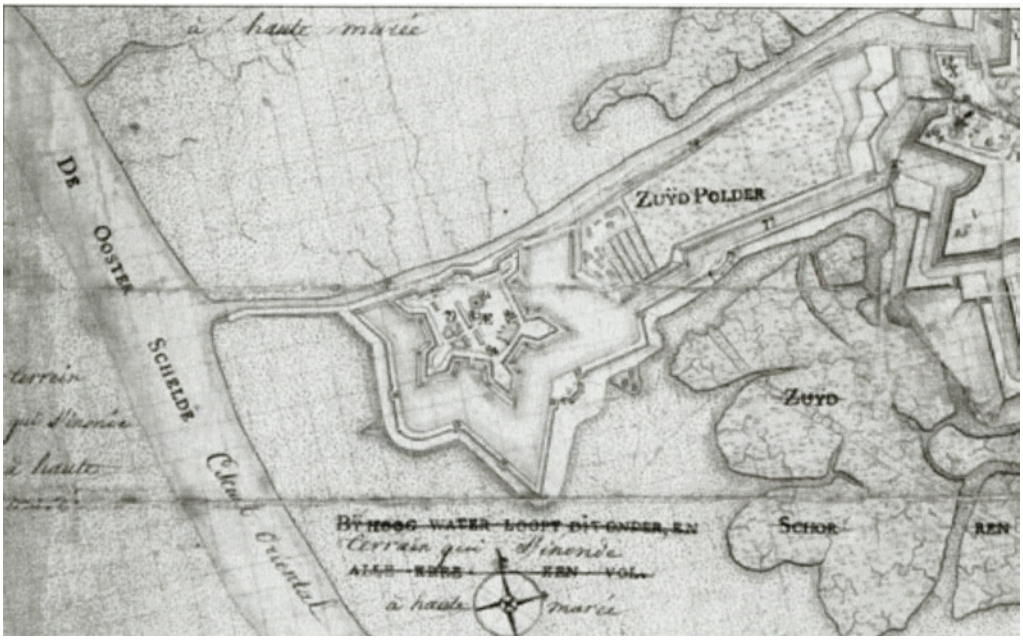

De Waterschans, detail uit een kaart van Bergen op Zoom van FS de Nije uit 1754

De vesting Bergen op Zoom, inclusief de Waterschans, werd in 1867 bij Koninklijk Besluit opgeheven. De Waterschans werd vanaf ongeveer 1890 tot 1940 gebruikt door oestertelers. De oostelijke gracht werd tussen 1929 en 1943 gedempt. Na 1945 kwam de Waterschans in gebruik als terrein voor de oliehandel (westelijke helft) en als opslagterrein door een wegenbouwer (oostelijke helft). In de westelijke gracht kwamen in 1953 kweekbakken voor kreeften. In 1966 is de Waterschans aangewezen tot Rijksmonument “vanwege de cultuurhistorische waarde”. Momenteel (2011) wordt het binnenterrein niet meer gebruikt en is het merendeel van de Waterschans eigendom van de gemeente Bergen op Zoom. Er zijn in het kader van het Ontwikkelingsplan Schelde Veste “onzinnige” plannen om het binnenterrein en de bastions te bebouwen met 160 woningen. Vijftien samenwerkende cultuurhistorische en watersportorganisaties verzetten zich daartegen. De besluitvorming over “al dan niet” bebouwen met woningen is uitgesteld tot eind 2014.

Fort Pinssen

Ook Fort Pinssen is gebouwd volgens het Oudnederlandse model met vier gebastioneerde hoeken. Het fort had een omtrek van 180 Rijnlandse roeden (678 meter). Zie voor de verdere beschrijving van het Oudnederlands model onder Fort de Roovere.

luchtfoto Fort Pinssen, met verlande grachten, linksonder tuin met woning;
vanaf linksboven naar rechts (in zaagtandvorm) buitengracht met - wal.

Het dankt zijn naam aan kolonel Willem Pijnssen van der Aa. Deze had het bevel over het legerkamp en de eenheden die ervoor moesten zorgen dat de ca. 3.500 man die in 1628 aan de linie werkten, niet onverhoeds aangevallen werden. Het werk werd namelijk in de frontlinie uitgevoerd. Een oude kaart van Prof. Van Schoten geeft aan waar deze troepen gelegerd waren (zie 't Quartier Rijsberg tussen de stad en Fort Pinssen). Kolonel Pinssen van het Staatse leger was ook drost van Buren, stadhouder van IJsselstein en commandeur van Rees.

Fort Pinssen en het omliggende gebied heeft thans verschillende eigenaren. Aan de westzijde van het fort (op de plaats van de al in de 18e eeuw geslechte westwal cq -gracht) gaf de gemeente Halsteren in 1990 een particuliere eigenaar toestemming om er een woning te bouwen. Dit overigens zonder dat de gemeente en de eigenaar zich realiseerden op een rijksmonument (vanaf 1975) te bouwen. De terre heeft twee eigenaren. De binnengracht heeft verschillende eigenaren cq pachters en het gebied van de buitenwerken is in bezit en beheer van Het Brabants Landschap. Hierdoor is het (nog) niet mogelijk de oorspronkelijke profilering van de wallen van het fort te herstellen en het water terug te brengen in de binnengracht. Wel stroomt er weer water door de buitengracht en de aarden wallen van de voorwerken zijn zoveel mogelijk hersteld.

Liniewal

De liniewal is in 1727 onder leiding van de "directeur der fortificatiën" ingenieur Cornelis van Bommel aangelegd. Dit in het kader van de versterking van de waterlinie, waartoe Menno van Coehoorn - zonder specifiek aan te geven hoe - al in 1698 geadviseerd had.
De wal liep van de vesting Bergen op Zoom (vanaf de Wouwse Poort) tot voorbij Fort de Roovere (tot de redoute van het Laag) en had een totale lengte van ca. 5,5 kilometer.

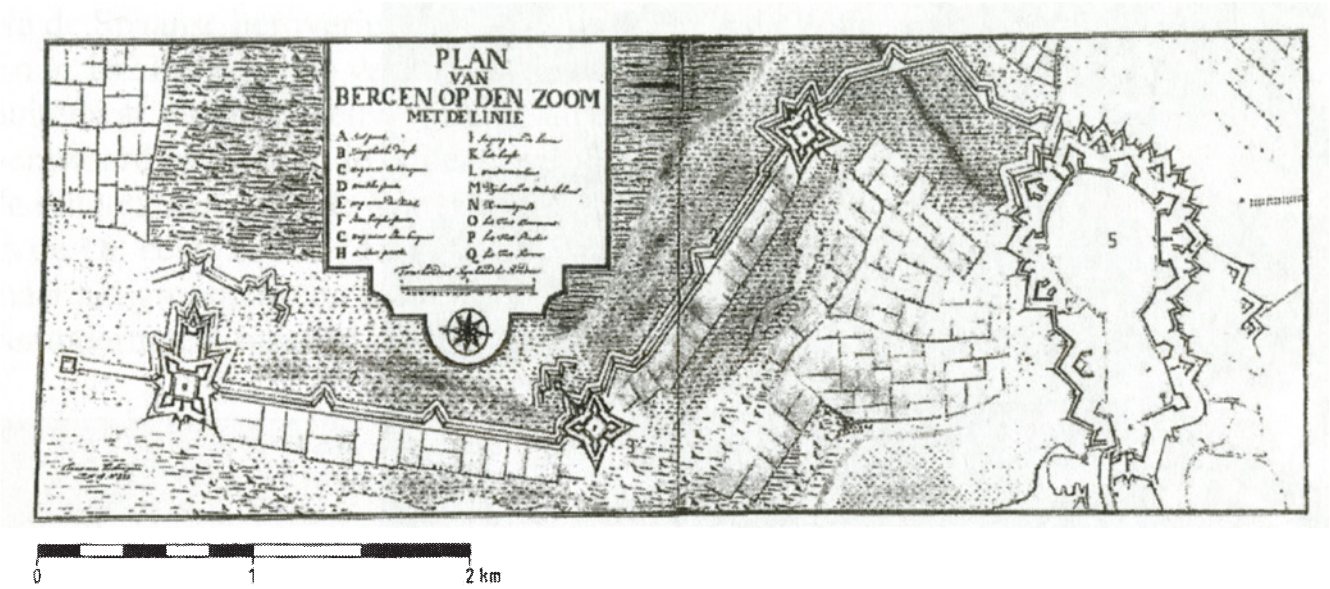

De linie van Bergen op Zoom naar Steenbergen in de 18de eeuw. 1 fort De Rovere; 2 liniewal; 3 fort Pinssen; 4 fort Moermont; 5 vesting Bergen op Zoom (ARA OPV B 98).

In de wal waren in totaal zes redans aangelegd (twee per deel tussen de forten onderling en de vestingstad). Later werden er een aantal wijzigingen aangebracht. Aan de liniewal werden onder andere een aantal bastions toegevoegd, waarvan er in het deel tussen Fort de Roovere en Fort Pinssen, dat thans nog bestaat (ca. 1 kilometer lengte) nog twee terug te vinden zijn. Verder werd in 1758-1759 onder leiding van majoor-ingenieur Jan Dirk van Wijck door de verbinding van de Zoom met de liniegracht ten zuiden van Fort Moermont de waterhuishouding cq watervoorziening van de vestingstad verbeterd. Ter plaatse werd de liniewal verlegd; een deel van de wal met twee redans werd vervangen door een nieuw deel met vier bastions.

Het nog bestaande deel van de Liniewal is in 2010 weer meer zichtbaar gemaakt door de wal, de redans en de bastions tot een hoogte van ca. anderhalve meter te verhogen en de liniegracht ernaast beter watervoerend te maken.
Om de beleving van het inundatiegebied ten oosten van de liniewal te verbeteren, is het terrein daar ca. een meter afgegraven. Op die manier ontstaat opnieuw een nat en dras gebied dat tevens dienst gaat doen als waterberging voor het Waterschap Brabantse Delta. Dit heeft ook – gewenste - gevolgen voor de flora en fauna, het draagt namelijk een steentje bij aan de biodiversiteit.

Fort de Roovere

Fort de Roovere (gelegen in de hoek Schansbaan/Ligneweg te Halsteren) is het grootste fort van de West Brabantse Waterlinie. Het is een ontwerp van Jacob Vleugels. Het is - net als de forten Pinssen en Moermont - in 1628 **gebouwd volgens het Oudnederlandse model** met vier gebastioneerde hoeken.

Deze bastions moesten voorkomen dat er dode hoeken ontstonden en dat het geschut – afhankelijk van hun draagkracht – het hele voorterrein kon bestrijken. In plaats van hoge, gemetselde middeleeuwse muren, die niet tegen de gietijzeren kogels bestand bleken, werden lage, **dikke aarden wallen** gebouwd. Deze waren omgeven door natte grachten, een gedekte weg en een glacis.

Fort de Roovere had een omvang van 220 roeden (839 meter). Omdat dit fort het meest risicovolle access moest afdekken, is de Roovere aan de oostzijde voorzien van buitenwerken, een enveloppe en een buitengracht. De (smalle) toegangspoort bevond zich aan de westzijde, aan het einde van de huidige Fort de Roovereweg.
Het fort is genoemd naar Pompejus de Roovere. Hij begeleidde namens de Staten van Holland de bouw van de fortificaties. Pompejus was schout van Dordrecht, baljuw van Zuid Holland en vanaf 1626 lid van de Raad van State.

In zijn memorie van 1689 bepleitte de vestingbouwkundige Menno van Coehoorn de verbetering van de forten zonder specifiek te worden. Het duurde echter tot het jaar 1727 voor de verbetering van de voorwerken en de aanleg van de Liniewal tussen Fort de Roovere en Bergen op Zoom ter hand werden genomen. Het laatste op basis van een ontwerp van Ingenieur van Bommel.
Rond 1784 werden opnieuw wijzigingen in de voorwerken aangebracht en werd de hoofdwal aan de westzijde (keelzijde) van Fort de Roovere afgegraven. Verder werd de liniewal tot de Slikredoute ten noorden van het fort verlengd.

De bebouwing op de terre (binnenterrein) van het fort was eenvoudig en bestond uit barakken en magazijnen voor de militaire bezetting. Midden van de 18e eeuw had Fort de Roovere ook een kerkruimte. Fort de Roovere kende gedurende de hele periode dat het militair functioneerde een commandeurshuis. Daar verbleef bij dreiging de commandant, vaak met zijn gezin. Deze commandant had ook een pied-à-terre in de stad Bergen op Zoom. Naast zijn

militaire taak had hij de zorg voor diverse voorzieningen in en aan het fort, zoals de bevoorrading van munitie en kleding, voeding, brandstof etc.

In 1816 werd het fort als vestingwerk opgeheven. Omstreeks 1854 werd het met de opstallen aan de Dienst der Domeinen overgedragen. Het oorspronkelijk kale gebied rond het fort is in de tijd na de opheffing van de militaire functie begroeid met struiken en bossen en de grachten zijn "verland", waardoor de oorspronkelijke functie nauwelijks meer zichtbaar was.

Het fort en de grachten (inmiddels rijksmonument) zijn thans eigendom van de gemeente Bergen op Zoom. Het gebied ten oosten en ten zuiden van de buitengracht is in bezit en beheer van Het Brabants Landschap. Dit zijn twee van de negen partners die werken aan het weer meer zichtbaar maken van de voormalige waterlinie in het landschap. Vanaf eind 2010 is dat een heuglijk feit.

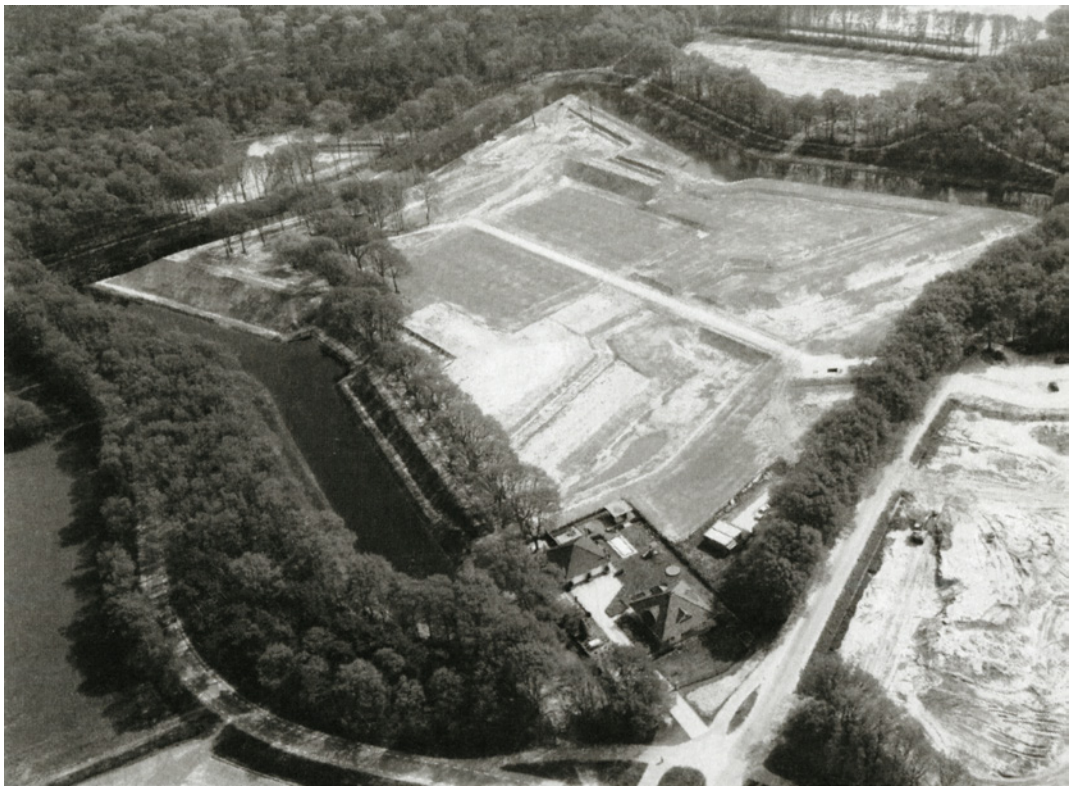

luchtfoto Fort de Roovere in april 2011 vanuit het noordwesten; kort na het herstel het gras op de wallen moet nog groeien en het binnengebied (de terre) moet nog ingericht worden.
Bron: VVV Brabantse Wal